

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Zbigniewa Kucharskiego pt.: "Idealność świętości bł. Karoliny Kózkówny na podstawie kazań opublikowanych w latach 1987-2018", Kraków 2023, ss. 238 + Bibliografia i Aneksy

Wstęp

Podczas Mszy świętej beatyfikacyjnej, sprawowanej w Tarnowie w dniu 10 czerwca 1987 roku, Ojciec święty Jan Paweł II wyniósł do chwały ołtarzy Karolinę Kózkę, polską dziewczynę, która oddała swe życie w obronie czystości i niewinności. W homilii mszalnej Papież powiedział do wiernych m. in. takie słowa: "<Przypatrzcie się, bracia, powołaniu waszemu> (1 Kor 1,26) . Tak pisze apostoł Paweł do Koryntian, a ja dziś te słowa powtarzam do was, tu zgromadzonych. Przybyliście z różnych stron tej rozległej diecezji, która ma swoje centrum w historycznym mieście Tarnowie, Stajecie razem ze mną wobec wymowy tego młodego dziewczęcego życia Karoliny Kózkówny i tej męczeńskiej śmierci... Wszyscy, skądkolwiek przybywacie. Wszyscy, którzy tutaj jesteście. Przypatrzcie się powołaniu waszemu (Jan Paweł II, Pielgrzymki do Ojczyzny, Przemówienia i homilie, Kraków 2005, s. 423-424).

Mówiąc te słowa na kanwie przypomnienia powołania Karoliny i jej heroicznego męczeństwa, papież miał na myśli także nasze powszechne powołanie do świętości, do życia w postawie daru dla Pana Boga i dla ludzi w Chrystusowym Kościele.

Dobrze się dzieje, że wyniesiona przez Ojca św. Jana Pawła II do chwały błogosławionej, Karolina Kózka znajduje zainteresowanie wśród naszych duszpasterzy i wiernych świeckich, że szerzy się jej kult nie tylko w tarnowskiej diecezji, gdzie się urodziła i wzrastała i gdzie w obronie czystości i godności kobiety oddała swoje młode życie, ale także w diecezjach sąsiednich i w całym polskim Kościele. Ważne jest także to, że jej osoba i akt jej heroicznego męczeństwa staje się przedmiotem głębszej refleksji teologicznej w polskich katolickich uczelniach. Należą się słowa wdzięczności dla ks. dr hab. Witolda Ostafińskiego, prof. UPJPII w Krakowie, promotora rozprawy, za propozycję opracowania ideału świętości Karoliny Kózkówny w przepowiadaniu homiletycznym polskich kapłanów po jej beatyfikacji. Słowa uznania i podziękowania trzeba też skierować do ks. Zbigniewa Kucharskiego za przyjęcie propozycji takiego tematu i za trud przedstawienia tego problemu na poziomie naukowej refleksji teologicznej.

2. Problematyka i struktura rozprawy

Temat rozprawy doktorskiej ks. Zbigniewa Kucharskiego brzmi: "Ideał świętości bł. Karoliny Kózki na podstawie kazań opublikowanych w latach 1987-2018". W tak sformułowanym temacie kryje się problem, który można by ująć w formie pytania, jaki był ideał świętości bł. Karoliny Kózki przedstawiany w kazaniach i homiliach różnych kaznodziejów, wygłoszonych i wydrukowanych w Polsce w latach 1987-2018. Zatem główny problem i cel rozprawy sprowadzał się do ukazania ideału świętości bł. Karoliny Kózki w wydrukowanych kazaniach i homiliach w polskich periodykach homiletycznych. Autor wyraził to we "Wstępie" (ss. 13-24) w słowach: "W gruncie rzeczy w pierwszym rzędzie chodzi o wydobycie, na podstawie dostępnych opracowań dotyczących jej życia i męczeńskiej śmierci, cech charakterystycznych dla jej duchowej sylwetki, które stanowią jej indywidualny wkład w kształtowaniu drogi do świętości a następnie, w świetle homiletycznego kryterium przepowiadania kaznodziejskiego o świętych, zweryfikowania rzeczywistego stanu i obrazu dotyczącego prawdziwości oraz trafności kaznodziejskiego ujęcia" (s. 16-17). Realizację postawionego sobie zadania podjął ks. Kucharski w pięciu rozdziałach. W rozdziale pierwszym (ss. 25-69) przedstawił teologiczne podstawy świętości w oparciu o Pismo Święte oraz nauczanie Kościoła. Autor zauważył, że dążenie człowieka do świętości jest doświadczeniem miłości Boga, która stanowi istotę życia chrześcijańskiego. Z tego doświadczenia wyrasta świadectwo chrześcijańskie wyrażające się w życiu z wiary i w wierze, udziale w liturgii Kościoła i w modlitwie prywatnej.

W rozdziale drugim (ss. 70-119) autor przybliżył życie i męczeńską śmierć Karoliny Kózki w kontekście ówczesnych wydarzeń w Galicji. Młode życie Karoliny toczyło się przede wszystkim w rodzinie, ale także we wspólnocie parafialnej oraz w społeczności szkolnej, w środowisku młodzieżowym. W tych wspólnotach wrosła Karolina, zdobywała wiedzę, kształtowała swoją osobowość i pobożność oraz wrażliwość na drugiego człowieka. Punktem kulminacyjnym jej drogi do świętości był dzień jej uprowadzenia przez rosyjskiego żołnierza i męczeńska śmierć w obronie godności kobiety.

Rozdział trzeci (ss. 120-144) poświęcił autor przedstawieniu historii kultu bł. Karoliny. W początkowej fazie kult ten szerzył się wśród osób z jej bliskiego otoczenia, które pamiętały wcześniejsze spotkania z nią: rozmowy, wspólne prace i modlitwy. Autor twierdzi, że podobnie jak w jej życiu, kluczowym momentem była męczeńska śmierć, tak w historii jej kultu, kluczowym momentem - a jednocześnie punktem zwrotnym - była beatyfikacja, której - jak już wyżej wspomniano - dokonał Ojciec św. Jan Paweł II w Tarnowie 10 czerwca 1987 roku. Po beatyfikacji, kult Błogosławionej rozwinął się w rodzinnej diecezji tarnowskiej, a następnie sukcesywnie w innych diecezjach polskich, a także w ośrodkach polonijnych za granicą. Widocznym znakiem rozszerzania się kultu Błogosławionej było budowanie nowych świątyń i tworzenie nowych parafii pod jej wezwaniem oraz utworzenie pod jej

patronatem Sanktuarium w Zabawie. Fenomen rozwoju kultu Błogosławionej dał się zauważyć wśród młodzieży. Ją właśnie wybrano na patronkę Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. Autor podkreśla, że dużą rolę w szerzeniu kultu bł. Karoliny odegrali duszpasterze, którzy ukazywali Błogosławioną jako wzór do naśladowania.

W czwartym rozdziale (ss. 145-177) rozprawy znajdujemy prezentację relacyjnego wymiaru świętości bł. Karoliny w ujęciu kaznodziejskim. Zdaniem autora ideał świętości bł. Karoliny Kózki uwidaczniał się w trzech sektorach: osobistej więzi z Bogiem, w relacjach międzyludzkich oraz na płaszczyźnie osobowościowej, charakteryzującej się duchową integralnością. Bł. Karolina prowadziła głębokie życie wewnętrzne. Z jej modlitwy i więzi z Bogiem wyrastała czynna miłość do ludzi, zwłaszcza do biednych i opuszczonych. Prezentowała się jako dziewczyna duchowo zintegrowana.

W rozdziale piątym (ss. 178-234) autor zaprezentował sposób przedstawiania świętości bł. Karoliny w przepowiadaniu kaznodziejskim. Autor zwrócił uwagę, w jaki sposób kaznodzieje przedstawiali Męczennicę z Wał-Rudy, jakie aspekty jej życia eksponowali a jakie pomijali. Są tu także omówione tytuły świętości bł. Karoliny - określenia jakby streszczające duchowe piękno Błogosławionej: "Gwiazda ludu", "Prawdziwy anioł", "Najuboższa dziewczyna w parafii", "Pierwsza dusza do nieba", "Kwiat polskiej ziemi". "Córka ludu".

Główny tekst rozprawy zamyka "Zakończenie" (ss. 235-238), w którym znajdujemy podsumowanie zaprezentowanych rozważań.

Ostatnie dwa działy rozprawy: - to Bibliografia (ss. 239-272) oraz Aneksy (ss. 273-294).

3. Wartość rozprawy

a) Aspekt formalny

Rozprawa ks. Zbigniewa Kucharskiego napisana jest poprawnie pod względem formalnym. Jej układ jest logiczny. Konstrukcja "Wstępu" jest poprawna. Znajdujemy w nim wyraźne sformułowanie problemu i określenie celu rozprawy. Główny problem i cel rozprawy sprowadzał się do ukazania ideału świętości bł. Karoliny Kózki w przepowiadaniu kaznodziejskim.

Autor zaprezentował bazę źródłową swojej rozprawy. Stanowią ją przede wszystkim kazania i homilie wygłoszone i wydrukowane w latach 1987-2018 w periodykach homiletycznych i w różnych pismach teologiczno-pastoralnych. Omówił także skrótowo strukturę pracy. Wspomniał także o zastosowanej w rozprawie metodzie. Określił ją jako metodę analityczną, syntetyczną i porównawczą. Krótko ją także scharakteryzował. W "Zakończeniu" podsumował swoje rozważania.

Praca napisana jest dobrym językiem. Czyta się ją z przyjemnością i zainteresowaniem. Prowadzone w tekście rozważania są obficie i na ogół poprawnie udokumentowane w przypisach. Układ Bibliografii jest poprawny. Są w niej następujące działy: I. Źródła (Dokumenty Kościoła, Nauczanie papieży, Kazania, homilie i konferencje,), II. Literatura przedmiotu, III. Literatura pomocnicza,

Rozprawa nie jest zlepkiem przypadkowych tekstów, ale zwartą formalnie i treściowo całością.

b) Aspekt merytoryczny

Rozprawa ks. Zbigniewa Kucharskiego posiada także cenne walory merytoryczne. Autor zasadnie zinterpretował materiał źródłowy. Czytelnik dowiaduje się wiele nowego o Karolinie Kózce, o jej walorach religijno-moralnych, które wypracowywała stawianiem sobie dużych wymagań z motywów religijnych. Pokazany jest ideał świętości, prezentowany przez autorów kazań o bł. Karolinie. W tym względzie rozprawa autora jest cennym przyczynkiem do badań nad świętością prezentowanej bohaterki wiary. Innym cennym walorem rozprawy jest to, że autor dołączył w aneksie kilkadziesiąt sfotografowanych dokumentów związanych z życiem Karoliny Kózki.

Szczególłą wartość recenzowanej rozprawy widzę w rozdziale czwartym i piątym, w których autor ukazał jak kaznodzieje ukazywali i ujmowali świętość bł. Karoliny Kózki i jak jej ideał świętości komunikowali w swoim przepowiadaniu. W części tej dają się zauważyć nie tylko elementy sprawozdawcze, ale także oceniające, co świadczy o dużej dojrzałości teologicznej autora.

4. Uwagi krytyczne : usterki, znaki zapytania, wątpliwości

Rozprawa ks. Zbigniewa Kucharskiego, oprócz niewątpliwych pozytywnych walorów formalnych i merytorycznych, posiada także - jak każde ludzkie dzieło - usterki, niedociągnięcia, które mogą się stać przedmiotem dyskusji podczas publicznej obrony rozprawy. Nadmieniam jednak, że usterki, które poniżej sformułuję nie są istotne i nie naruszają ogólnej, wyraźnie pozytywnej oceny rozprawy. Jeśli zostają tutaj wyszczególnione, to w tym celu, by je ewentualnie rozważyć, przy przygotowaniu rozprawy do druku, co byłoby bardzo pożyteczne.

Oto niektóre zauważone przeze mnie usterki, zastrzeżenia, wątpliwości:

1) Autor we "Wstępie" napisał, że w swojej kwerendzie badawczej dotarł do dziewięćdziesięciu czterech jednostek kaznodziejskich (66 kazań, 38 homilii) oraz do dziesięciu listów pasterskich kilku polskich biskupów skierowanych do wiernych w związku

z osobą bł. Karoliny Kózka, w tym do listów: arcybiskupa Jerzego Ablewicza, biskupa tarnowskiego, biskupa Kazimierza Górnego, biskupa rzeszowskiego, biskupa Wiktora Skworca, byłego biskupa tarnowskiego, biskupa Wiesława Lechowicza, biskupa pomocniczego diecezji tarnowskiej oraz biskupa Andrzeja Jeża, obecnego biskupa tarnowskiego. Okazuje się, że nie wszystkie te teksty zostały w rozprawie równomiernie uwzględnione. Widać to po zamieszczonych przypisach. Należy przypuszczać, że w polskiej literaturze drukowanej są teksty jeszcze innych autorów nawiązujących do bł. Karoliny Kózki. Piszący te słowa w homiletycznej serii "Siejba słowa", obejmującej obecnie siedemdziesiąt tomów (26 534 stron), przynajmniej w czterech tomach (nr 16, 22, 28, 52) zamieścił krótkie wzmianki o błogosławionej Karolinie w homiliach do młodzieży, podczas udzielania Sakramentu Bierzmowania, przy okazji liturgicznego wspomnienia bł. Karoliny Kózki.

Można też było dokładniej scharakteryzować wzmiankowaną we "Wstępie" literaturę przedmiotu, by w ten sposób jaskrawiej uzasadnić potrzebę i celowość napisania niniejszej rozprawy.

2) We wprowadzeniu do rozdziału pierwszego, który ma tytuł: "Teologiczne podstawy świętości" można było wyraźnie wskazać na zasadność takiego rozdziału. Z pewnością autor uważał, że obecność słowa "świętość" w tytule pracy i wzmianka we "Wstępie" na str. 21, zwalnia go z takiej potrzeby. Wydaje mi się jednak, że trzeba było o tym wspomnieć na początku rozdziału i cały rozdział bardziej złączyć z osobą bł. Karoliny Kózki.

3) W rozprawie zdarzają się nieprecyzyjne sformułowania. Np. na stronie 70. autor napisał: "Niniejsza praca traktuje na temat ideału świętości bł. Karoliny Kózki na podstawie kazań opublikowanych w latach 1987-2018" .

4) W pracy spotyka się także niewielkie usterki w przypisach, np. na str. 13, w przypisie nr 3, czytamy: "Słownik wyrazów obcych... dz. cyt, s. 457". Dzieło to jednak wcześniej nie było cytowane . Podobnie jest na str. 33 - przypis nr 85, jest napisane jako dz. cyt .. , a nie było wcześniej cytowane.

5) W mojej ocenie podsumowanie rozważań w "Zakończeniu" jest zbyt lakoniczne i brak jest nakreślenia perspektywy kierunków dalszych badań i poszukiwań, które należałoby podjąć w przyszłości w badanej przez autora dziedzinie.

5. Wniosek końcowy

Powyższe zastrzeżenia i uwagi krytyczne nie mogą osłabić wyżej wyrażonego stwierdzenia, że rozprawa ks. Zbigniewa Kucharskiego stanowi duże osiągnięcie w dziedzinie badań nad jedną z bohaterek wiary w naszej Ojczyźnie, która realizowała model świętości wypracowany w swojej młodości w oparciu o nauczanie Kościoła, przykład życia w żywotach świętych, a także żywy przykład chrześcijańskiego życia rodziców i najbliższych osób z otoczenia, na co wskazywali kaznodzieje w kazaniach poświęconych błogosławionej. Rozprawa jest wynikiem solidnej pracy badawczej jej autora nad świętością błogosławionej Karoliny i sposobie jej przedstawiania przez duszpasterzy, po wyniesieniu jej do chwały ołtarzy. Rozprawa jest oparta na bogatym materiale źródłowym i jest ważnym przyczynkiem do badań nad najnowszą historią Kościoła w naszej Ojczyźnie. Może stać się bodźcem do dalszego szerzenia i pogłębienia kultu bł. Karoliny Kózki. Jest to pożądane, gdyż należy już myśleć o ewentualnej przyszłej kanonizacji Błogosławionej.

Praca spełnia zadość wymogom, także podwyższonym, stawianym rozprawom doktorskim. Dlatego stawiam wniosek do władz Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie o kontynuowanie dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Bp. prof. dr hab. Ignacy Dec
Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu

Wrocław, dnia 08 września 2023 r.